

بسم الله الرحمن الرحيم

مباحثی که تاکنون گفته شد تماماً جنبه‌ی مقدماتی داشت. چرا که ما در پی بیان اعتبار توثیقات عامه و اعتبار مصادر رجالی و رتبه‌ی آنها هستیم.

اندیشمندان رجالی و فقهی اموری را از توثیقات عامه دانسته‌اند. یعنی آنها را یک سری قواعد کلی در جهت اثبات وثاقت روایات در روایات معرفی کرده‌اند. لذا شایسته است هر یک از این توثیقات عامه که بیش از ۱۰ مورد می‌باشد جداگانه بررسی و تحقیق شود.

توثیق اول، توثیق مشایخ ثقات: مشهور و معروف بین اصحاب امامیه است که هر روایتی را که محمد بن ابی عمیر و صفوان بن یحیی و احمد بن محمد بن ابی نصر بنزنی از کسی روایت کنند آن فرد، محکوم به وثاقت است. چون این بزرگواران جز از ثقة روایت نمی‌کنند. لذا حکم روایت مرسله این سه نفر، حکم روایات مسنده ایشان را دارد هرچند واسطه‌ای که در روایت هست، شخصی مجهول یا مهمل باشد.

اساس این توثیق عام و بحث درباره آن از زمانی شروع شد که شیخ طوسی در کتاب العده مطلبی را مطرح فرمودند که: و إذا كان أحد الراويين مسنداً و الآخر مرسلًا نظر في حال المرسل، فإن كان ممن يعلم أنه لا يرسل إلّا عن ثقة موثق به فلا ترجيح لخبر غيره على خبره، و لأجل ذلك سَوّت الطائفتين ما يرويه محمد بن أبي عمير و صفوان بن يحيى و أحمد بن محمد بن أبي نصر و غيرهم من الثقات الذين عرفوا بأنهم لا يروون و لا يرسلون إلّا عن موثق به و بين ما أسنده غيرهم، و لذلك عملوا بمراسيلهم إذا انفرد عن رواية غيرهم.^۱

کلام شیخ طوسی دو نکته دارد: ۱- کل من روی عنه هؤلاء محکوم بالوثاقه. ۲- مراسيلهم کمسانيدهم. این قاعده مرکبه از دو نکته (یک نکته رجالی و یک نکته اصولی) است که بسیاری از متقدمین و حتی متاخرین از فقهاء آن را به عنوان یک قاعده صحیحه شناخته و بر اساس آن استنباط می‌کنند. من جمله:

مورد اول: قال رضی الدین علی بن طاوس فی فلاح السائل، بعد ذکر خبر عن أمالي الصدوق، سنده هكذا: محمد بن موسى بن المتوكل، عن علی بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، قال: حدثني من سمع أبا عبد الله (عليه السلام) يقول: «ما أحب الله من عصاه»، فقال السيد: و رواه الحديث ثقات بالاتفاق، و مراسيل محمد بن أبي عمير كالمسانيد عند أهل الوفاق، و مرّ في شرح المشيخة.^۲

مورد دوم: رواية محمد بن أبي عمير، عن بعض أصحابنا، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: «الكر ألف و مائتا رطل» و على هذه عمل الأصحاب، و لا طعن في هذه بطريق الإرسال لعمل أصحاب الحديث بمراسيل ابن أبي عمير...^۳

مورد سوم: فاضل آبی در کشف الرموز می‌فرماید: فی رواية ابن أبي عمير، عن جميل بن دراج، عن بعض أصحابنا عن أحدهما عليهما السلام، فی رجل نسي أن يحرم، أو جهل، و قد شهد المناسك كلها، و طاف و سعى، قال: تجزيه نيته، إذا كان قد نوى ذلك فقد تمّ حجّه، و ان لم يهّل (الحديث). و هذه و ان كانت مرسله، لكن الأصحاب تعمل بمراسيل ابن أبي عمير، قالوا: انه لا ينقل إلّا ما يعتمد عليه.^۴

^۱ - عدة الأصول، ج ۱، ص ۳۸۶ و ۳۸۷

^۲ - فلاح السائل: ۱۵۸، ۱۵۹

^۳ - المعبر فی شرح المختصر؛ ج ۱، ص ۴۷

مورد چهارم: مرحوم شهید اول در الذکری در مقام بیان احکام اقسام روایت می‌فرماید: أو كان مرسله معلوم التحرّز عن الرواية عن مجروح. و لهذا قبلت الأصحاب مراسيل ابن أبي عمير، و صفوان ابن يحيى، و أحمد بن أبي نصر البزنطي لأنهم لا يرسلون إلّا عن ثقة، أو عمل الأكثر.^۵

مورد پنجم: ابن فهد حلی در کتاب المذهب البارع در مسأله وزن شرعی کر می‌گوید: رواية محمد بن أبي عمير، عن بعض أصحابنا، عن أبي عبد الله (عليه السلام) قال: الكرّ من الماء ألف و مائتا رطل. و عليها عمل الأصحاب، و لا يضعّفها الإرسال، لعملهم بمراسيل ابن أبي عمير.^۶

در قرون بعد فقیهانی مثل میرزای استرآبادی در منهج المقال، شیخ بهایی، شیخ حر عاملی، وحید بهبهانی، محقق نراقی، سید مجاهد در مثل کتاب مفاتیح؛ و از معاصرین مثل شهید صدر کسانی هستند که مراسیل ابن ابی عمیر بخصوص و بعضی دیگر را در حکم مسانید آنها دانسته‌اند و این توثیق عام را فی الجمله قبول دارند.

اما متاخرین من جمله حضرت امام، محقق خویی و... این قاعده را اساساً باطل می‌دانند که منشأ اختلاف فتوای ایشان در بسیاری از فروع فقهی است که خود دلیل بر تأثیر علم رجال در استنباط می‌باشد.

والله المستعان

۴ - كشف الرموز فی شرح مختصر النافع؛ ج ۱، ص: ۳۴۴

۵ - ذكری الشيعة فی أحكام الشريعة؛ ج ۱، ص ۴۹

۶ - المذهب البارع فی شرح المختصر النافع؛ ج ۱، ص ۸۱